

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในโรงเรียนบ้านคลองสิบสอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปราชินบุรี สรุปผลการวิจัยเป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในโรงเรียนบ้านคลองสิบสอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปราชินบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32, S.D. = 1.99$) ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดสรรทรัพยากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35, S.D. = 1.95$) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37, S.D. = 1.93$) ด้านการมีส่วนร่วมในการประสานงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24, S.D. = 1.96$) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09, S.D. = 2.23$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้าน ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1) ด้านการวางแผนการมีส่วนร่วมของตัวแทนชุมชนพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านคลองสิบสอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปราชินบุรี ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32, S.D. = 1.99$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านคลองสิบสอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปราชินบุรี ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนอยู่ในระดับมาก ข้อที่ชุมชนมีส่วนร่วมมากเป็นอันดับแรกได้แก่ การร่วมให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.60, S.D. = 0.49$) รองลงมาได้แก่ การร่วมวางแผนการพัฒนาด้านอาคารสถานที่ของ สถานศึกษา ($\bar{X} = 4.53, S.D. = 0.50$) และการร่วมวางแผนในการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.53, S.D. = 0.50$)

2) ด้านการจัดสรรทรัพยากรการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านคลองสิบสอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปราชินบุรี ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดสรรทรัพยากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35, S.D. = 1.95$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านคลองสิบสอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปราชินบุรี ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดสรรทรัพยากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่ชุมชนมีส่วนร่วมมากเป็นอันดับแรก ได้แก่ ร่วมส่งเสริมการใช้

บริการสถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการในชุมชน ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.49) รองลงมา ได้แก่ การร่วมจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อจัดหาเงินทุนและอุปกรณ์สนับสนุนการศึกษา ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.54) และ การร่วมส่งเสริมให้นำนวัตกรรมบุคคลภายนอกและ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.50)

3) ด้านการดำเนินการตามแผน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านคลองสิบสอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปราจีนบุรี ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามแผนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 1.93) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านคลองสิบสอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปราจีนบุรี ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามแผนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่ชุมชนมีส่วนร่วมมากเป็นอันดับแรก ได้แก่ ร่วมส่งเสริมการนำวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้า ไปประกอบการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.55) รองลงมาได้แก่ การร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนงานของโรงเรียน ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.50) ร่วมประชุมปรึกษาหารือ และร่วมแก้ไขปัญหการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.54) และ ร่วมส่งเสริมสนับสนุน และปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.51)

4) ด้านการประสานงานพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านคลองสิบสอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปราจีนบุรี ด้านการมีส่วนร่วมในการประสานงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 1.96) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านคลองสิบสอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปราจีนบุรี ด้านการมีส่วนร่วมในการประสานงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่ชุมชนมีส่วนร่วมมากเป็นอันดับแรก ได้แก่ การร่วมประสานงานกับองค์กรท้องถิ่น ทั้งภาครัฐและเอกชน ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.54) รองลงมา ร่วมประสานงานในการหาแหล่งงาน หรือสถานศึกษาให้นักเรียนที่จบการศึกษาได้ทำงานหรือศึกษาต่อ ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.49) และ ร่วมสนับสนุนให้โรงเรียนเป็นศูนย์บริการทางด้าน วิชาการและด้านอื่นๆแก่ชุมชนในท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.49)

5) ด้านการประเมินผล พบว่า มีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านคลองสิบสอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปราจีนบุรี ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = 2.23) ข้อที่ชุมชนมีส่วนร่วมมากเป็นอันดับแรก ได้แก่ ร่วมติดตามและตรวจสอบรายงานผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.49) รองลงมา ร่วมประชุม สรุปผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.67) และ ร่วมกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการติดตามผลความก้าวหน้า

ของการดำเนินงานตามแผน ($\bar{X} = 4.21, S.D. = 0.55$)

ข้อเสนอแนะของตัวแทนชุมชนที่ตอบแบบสอบถามคือ

- 1) สถานศึกษาควรชี้แจงการดำเนินการทางการเงิน ให้ดำเนินการอย่างเปิดเผยและโปร่งใส โดยยึดหลักการบริหารบ้านเมืองที่ดี
- 2) สถานศึกษาควรปฏิบัติการด้านการวางแผนด้วยการสร้างความเข้าใจและการให้ข้อมูลพื้นฐาน กับชุมชนก่อนเริ่มดำเนินการวางแผน
- 3) สถานศึกษาควรจัดให้มีการประสานงาน การส่งข่าวสารการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลาด้วยวิธีการต่าง ๆ

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนในการจัดการศึกษาในโรงเรียนบ้านคลองสิบสองสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปราจีนบุรี มีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมาก ทั้งในภาพรวม และรายด้าน ซึ่งชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของโรงเรียน ประชุมจัดทำแผนปฏิบัติการของโรงเรียนพิจารณาการใช้งบประมาณตามแผนของโรงเรียนและเสนอโครงการเพื่อพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สัมพร ศรีเมือง (2543 หน้า 13) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของกรรมการสถานศึกษาขั้น พื้นฐานอยู่ในระดับมาก เหตุผลสำคัญที่ทำให้ชุมชนในการจัดการศึกษาใน โรงเรียนบ้านคลองสิบสองสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปราจีนบุรี มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับมากอาจเนื่องจาก ตัวแทนชุมชนได้เคยได้รับความรู้และเข้าใจในบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษามากพอสมควรเนื่องจากได้มีการกำหนดให้มีส่วนร่วมในฐานะกรรมการ โรงเรียน กรรมการสถานศึกษา และมีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมของสถานศึกษา ตามโอกาส ในรูปแบบ วิธีการต่างๆ ซึ่งสถานศึกษาได้ดำเนินการในรูปแบบของกรรมการและสถานศึกษาเองยังมีพื้นฐานในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ทั้งทางตรงและทางอ้อมในระบบ นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาหรือและเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาอยู่แล้ว ประกอบกับผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือสูงกว่า ซึ่งมีวิสัยทัศน์ส่วนตัวต่อสังคมท้องถิ่นเปลี่ยนไป ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษามากขึ้นและประกอบกับผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ทำงานในด้านราชการ/รัฐวิสาหกิจ ซึ่งจัดว่าเป็นบุคคลที่พอมีฐานะ ได้รับการยอมรับให้เป็นแกนนำในสังคมชนบท จึงมีโอกาสนในการมีส่วนร่วมกับการศึกษามากพอสมควรจึงอาจกล่าวได้ว่าการที่ชุมชนมีส่วนร่วมมากนั้น อาจเป็นเพราะชุมชนได้รับความรู้และเข้าใจบทบาทในการจัดการศึกษาอันเนื่องมาจากความพยายามในการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อสนองนโยบายของตน

สังกัด หรือทางภาครัฐที่พยายามสร้างกระแสการมีส่วนร่วม รวมทั้งสถานศึกษาเองก็มีพื้นฐานที่ใกล้ชิดอยู่กับชุมชนและความต้องการทำให้สถานศึกษาได้รับการยอมรับจากชุมชนจึงมีมากขึ้น หรืออาจเนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามมีความเกี่ยวข้องกับสถานศึกษามากอยู่แล้ว โดยส่วนใหญ่เป็นกรรมการสถานศึกษานอกจากนั้นคุณวุฒิของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งส่วนใหญ่มีคุณวุฒิปริญญาตรี ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีการศึกษาสูง และร่วมจัดการศึกษาในระดับมาก

2. ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมด้านการวางแผน นั้น ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับมาก ซึ่งกับ เมต เมตการุณจิต (2541, หน้า 67-68) พบว่าควรมีส่วนร่วมในด้านการวางแผนนั้นกรรมการโรงเรียนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ตัวแทนชุมชนส่วนใหญ่มีตำแหน่งอาชีพและฐานะที่แตกต่างกันซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ มัช สุขเอี่ยม (2535, บทคัดย่อ) ที่พบว่าบุคลากรแต่ละกลุ่มมีระดับการมีส่วนร่วมเป็นกรรมการวางแผนพัฒนาการศึกษามีส่วนร่วมคณะวิชา และระดับแผนกวิชา ในปริมาณมากน้อยแตกต่างกันตามตำแหน่ง กล่าวคือ ตัวผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบงานสัมพันธ์ชุมชน มีระดับการมีส่วนร่วมมากทั้งนี้เพราะอาจเนื่องมาจากผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบงานสัมพันธ์ชุมชน มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับงานจัดการศึกษา และยังมีความรู้ในเรื่องของการวางแผนเป็นอย่างดี ประกอบกับผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีการศึกษาคือ อยู่ระดับปริญญาตรี มีฐานะ พอที่จะให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของชุมชนในท้องถิ่นได้ดี ส่วนในด้านการวางแผนการใช้รายงบประมาณเป็นเรื่องที่ได้รับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด อาจเป็นเพราะสาเหตุของการขาดเวลาและโอกาส หรือขาดการยอมรับในการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างความคุ้นเคยในวัฒนธรรมการร่วมปฏิบัติงานนับตั้งแต่การวางแผนการกำหนดบทบาทที่ชัดเจนในการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนจะช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมได้มากขึ้นแสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในด้านการวางแผนซึ่งสถานศึกษามักจัดโดยการประชุมวางแผนให้ตัวแทนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมปฏิบัติตั้งแต่เริ่มต้นนั้นเป็นเรื่องที่ชุมชนได้ปฏิบัติจริงจึงและความสม่ำเสมอ ชุมชนจึงมีส่วนร่วมในระดับมาก การที่สถานศึกษาจะอาศัยสิ่งที่เกิดขึ้นจากการร่วมวางแผน และพยายามเชื่อมโยงให้เกิดขึ้นในขั้นตอนต่อไป จนถึงกระบวนการประเมินผลสถานศึกษาจะสามารถกระทำได้และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของปรีชา ไชโย(2541, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา “การมีส่วนร่วมในการบริหารทางการศึกษาตามทัศนะของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง” พบว่า 1) ด้านการวางแผน สมาชิกเห็นด้วยในระดับมาก ในการมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจกรรมให้ความเห็นชอบแผน 2) ในการจัดองค์การ สมาชิกเห็นด้วยในระดับมาก ในการมีส่วนร่วมในการจัดองค์การ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการให้ข้อเสนอความคิดเห็น เกี่ยวกับคุณสมบัติและข้อกำหนดในการปฏิบัติของครู 3) ด้านการนำองค์กร สมาชิกเห็นด้วยในระดับมาก ในการมีส่วนร่วมในการนำองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นผู้นำโครงการการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่เน้นการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลกับโรงเรียนประถมศึกษา 4) ด้าน

การควบคุมสมาชิกเห็นด้วยในระดับมากในการมีส่วนร่วมในการควบคุมโดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรม รับประทานอาหาร และติดตามการปฏิบัติงานของโรงเรียน ให้เป็นไปตามแผน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วน ตำบล เห็นว่าโรงเรียนประถมศึกษา และองค์การบริหารส่วนตำบล ควรประสานงานกันอย่างใกล้ชิด โดยการเข้าร่วมประชุมและเข้าร่วมกิจกรรมของหน่วยงาน โดยโรงเรียนต้องเปิดโอกาสให้องค์กรอื่น เข้ามามีส่วนร่วมเต็มรูปแบบและควรรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน และองค์กรประชาชนให้มากขึ้น

3. ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับ มาก ชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมช่วยเหลือในด้านแรงงานในการพัฒนาโรงเรียน ให้ความช่วยเหลือ ด้านวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ให้แก่โรงเรียน และวางแผนกำหนดแนวทางในการแสวงหาพัสดุ อุปกรณ์ ทุน ทรัพยากร เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียนซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ประจวบ สือ ประสาร (2542, บทคัดย่อ) พบว่าคณะกรรมการ โรงเรียนมีส่วนร่วมในด้านการจัดทรัพยากรอยู่ใน ระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ อยู่ในฐานะที่พอจะสนับสนุนในด้าน ทรัพยากร ในการจัดการศึกษาได้ เนื่องจากมีระดับความรู้ในระดับ ปริญญาตรี เป็นส่วนใหญ่ และมี อาชีพที่พอจะมีฐานะ และทรัพยากรเพียงพออยู่แล้ว แต่ก็ขัดแย้งกับงานวิจัยของ บุญเทียม อังสวัสดิ์ (2542, บทคัดย่อ) ซึ่งพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดสรรทรัพยากรอยู่ในระดับน้อย ในกรณีศึกษา การมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการจัดการศึกษากับศูนย์อบรมเด็กเล็กก่อนเกณฑ์ จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ แต่เมื่อศึกษาเป็นรายประเด็นปลื้มข่อยพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดซื้อจัดจ้างนั้นอยู่ใน ระดับปานกลางเพราะ การดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างนั้น ต้องดำเนินการโดยอาศัยระเบียบ ข้อปฏิบัติ มากขึ้นตอนยากแก่การเข้าใจทำให้การมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านนี้ อยู่ระดับปานกลางเท่านั้น อีก ประการหนึ่งคือ การดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างส่วนใหญ่จะเป็นการดำเนินการ โดยการอนุมัติจาก ส่วนกลาง เสียเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้การมีส่วนร่วมของชุมชนน้อยลง แต่ในส่วนที่มีการให้ความ ช่วยเหลือ และมีส่วนร่วมมากคือการสนับสนุนด้านทรัพยากรกร โดยเฉพาะกำลังงาน และกำลังทรัพย์ เป็นเรื่องที่ชุมชนเข้าใจว่าต้องให้ความช่วยเหลือเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับ ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540, หน้า 267) ที่พบว่าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริจาคเงินให้กับโรงเรียนมากที่สุดโดยเฉพาะ อย่างยิ่งในช่วงที่โรงเรียนมีกิจกรรมสำคัญ เช่นวันเด็ก หรืองานประจำปี ของโรงเรียน และสอดคล้อง กับไพโรจน์ พรหมเนตร (2534, บทคัดย่อ) ที่พบว่า การแสวงหาความช่วยเหลือ และความร่วมมือจาก ชุมชน หน่วยงานและส่วนราชการ ของกรรมการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาโรงเรียนส่วนใหญ่ เป็นการ จัดหารายได้เพื่อบำรุงการศึกษา วรรณิกา ชมดี (2524, บทคัดย่อ) ที่พบว่า ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในแบบต่างๆ คือ ร่วมออกวัสดุอุปกรณ์มาก ส่วนสมัคร ชินบุตร (สมัคร ชินบุตร, 2538) พบว่า กรรมการศึกษาส่วนใหญ่จะเข้ามามีส่วนร่วมด้วยวิธีการบริจาคสิ่งของและเงินให้แทน เนื่องจาก การ ต้องประกอบอาชีพทำให้ไม่มีเวลาจะเข้ามามีส่วนร่วมด้วยวิธีอื่น ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้อาจเป็น

เพราะ การมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมทั้งในด้านการระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา การจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการจัดทรัพยากร ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการกำหนดโครงสร้างของการวางแผนและการประเมินผลซึ่งมีค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมในระดับมาก และเมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมด้านการติดตามตรวจสอบ และประเมินประสิทธิภาพการใช้จ่ายงบประมาณของโรงเรียน ผลการวิจัยก็ยังพบว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก เช่นกัน โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดซื้อจัดจ้าง กล่าวคือ การมีส่วนร่วมการเป็นคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ คุรุภัณฑ์ การก่อสร้างของโรงเรียน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ชุมชนได้รับการแต่งตั้งจากโรงเรียนให้เป็นคณะกรรมการจัดกิจกรรมเพื่อหางบประมาณ ระดมทรัพยากรมาพัฒนาโรงเรียน มีส่วนร่วมในการจัดหาวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้แก่นักเรียน น้อย และยังมีส่วนร่วมในการจัดหาทุนให้นักเรียนมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมในการบริจาควัสดุ สิ่งของ คุรุภัณฑ์ให้กับโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาที่พบจากการวิจัยว่า ประชากรในชุมชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน รายได้น้อย จึงขาดทุนทรัพย์หรือแหล่งเงินช่วยเหลือสถานศึกษา ขาดการประสานงาน การประชาสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสารระหว่างสถานศึกษากับชุมชน จึงทำให้ผู้ปกครองเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง และมีส่วนร่วมกับสถานศึกษามาก

4. ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแผนอยู่ในระดับมาก ในภาพรวม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการร่วมดำเนินการ ตามแผนงานนั้นสถานศึกษาเป็นฝ่ายแจ้งในการทำกิจกรรมตามโอกาส และเป็นฝ่ายที่จะสร้างโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเสียเป็นส่วนใหญ่และหากพิจารณาเป็นรายข้อปลีกย่อย พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ งานงบประมาณ และงานบุคลากร ชุมชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งต้องอาศัยความรู้เฉพาะด้านซึ่งบุคคลที่จะร่วมในด้านการบริหารอย่างครบถ้วนต้องเข้าใจกรอบงานในการบริหารสถานศึกษาเป็นอย่างดี เช่นเดียวกับการเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ของสถานศึกษาซึ่งในการเกิดปัญหาบางประการไม่อาจที่จะรอเวลาในการร่วมตัดสินใจแก้ปัญหา ซึ่งเป็นข้อจำกัดด้วย ปัจจัยทางเวลาหรือโอกาส ระยะทางในการประสานงานซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สวัสดิ์ วงศ์วัจนสุนทร (อ้างถึงใน จตุรงค์ สิทธิบุญมา 2542, หน้า 29) ได้ศึกษา “การดำเนินงานคณะกรรมการโรงเรียนมัธยมศึกษาตาม แนวปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ” พบว่า คณะกรรมการส่วนใหญ่ได้ร่วมวิเคราะห์นโยบายและเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาของโรงเรียน ร่วมกำหนดแผนงานของโรงเรียน สำหรับปัญหาของคณะกรรมการ โรงเรียนก็คือไม่มีเวลาปฏิบัติหน้าที่ มาปฏิบัติหน้าที่ไม่ครบ ไม่มีประสิทธิภาพในการทำงานและขาดความเข้าใจในภาระหน้าที่

5.ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการประสานงาน อยู่ในระดับมาก ชุมชนส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมประสานงานกับชุมชนในด้านการพัฒนาโรงเรียน ประสานความร่วมมือกับคณะครูในโรงเรียนในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน และประสานความเข้าใจระหว่างโรงเรียนกับชุมชนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประจวบ สือประสาร (2542, บทคัดย่อ) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียนมีส่วนร่วมในการประสานงานในระดับมากแตกต่างจาก สุจินต์ จาววรี กุล (2527, บทคัดย่อ) พบว่าการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ประสานงานของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และมีฐานะพอที่จะสะดวกเวลาในการมีส่วนร่วมได้ และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ในเรื่องของการประสานงานในการหางาน หรือ สถานศึกษา ให้กับนักเรียนที่จบการศึกษาได้ทำงานหรือศึกษาต่อ อยู่ในระดับปานกลางเท่านั้นอาจเนื่องมาจาก แหล่งชุมชน ที่เป็นชุมชนชนบท ห่างจากแหล่งศึกษาต่อ หรือแหล่งทำงาน ซึ่งมักจะตั้งอยู่ในตัวเมือง ประกอบกับ โอกาส และการตัดสินใจในการศึกษาต่อหรือการทำงานถูกมองว่าเป็นเรื่องหรือสิทธิส่วนบุคคล/ครอบครัว ที่จะร่วมกันพิจารณา เนื่องจากมีผลต่อความเป็นอยู่ในอนาคตเป็นเรื่องสำคัญแล้วยังสอดคล้องกับทฤษฎีของ ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540, หน้า 11 - 12) การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจใด ๆ ที่มีผลกระทบถึงตัวประชาชน ส่วน สิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542, หน้า 15 - 17) ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมในลักษณะที่แตกต่างกัน 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมที่ทำให้ประชาชนที่เคยถูกกีดกันออกไปให้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อได้รับประโยชน์จากทรัพยากรและสังคมร่วมกัน โดยการร่วมกันค้นหาปัญหา วิธีการ แก้ไขปัญหา วางแผนงาน ตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติ กล่าวคือ ประชาชนจะมีอำนาจในการตัดสินใจ อำนาจในการควบคุม ซึ่งเป็นอำนาจที่แท้จริงในการพัฒนาตนเองอย่างจริงจังอันเป็นผลมาจากการต่อสู้ มิใช่การให้โดยรัฐหรือการเรียกร้องจากประชาชน 2) ด้านวาทกรรมทางภาษา การมีส่วนร่วมมีความเข้าใจที่แตกต่างกันเกี่ยวกับความหมายของการมีส่วนร่วม อาทิ ความหมายที่ใช้สำหรับสถาบันภายนอกชุมชน ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การเข้ามาควบคุมการใช้ทรัพยากรและออกกฎเกณฑ์ต่างๆ โดยที่เน้นการเข้ามามี ส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรม โครงการจากการริเริ่มของรัฐ ซึ่งแตกต่างไปจากความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อยู่ในชุมชนนั้นที่เน้นการมีส่วนร่วมทั้งการริเริ่ม การดำเนินการ การ ตรวจสอบ การรับผลประโยชน์ 3) ด้านลักษณะของการมีส่วนร่วม มีสองลักษณะคือ ลักษณะแรกเป็นความหมายของการมีส่วนร่วมแบบกว้าง ๆ คือ การมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจที่ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการกระบวนการตรวจสอบ และการร่วมรับผลประโยชน์ ลักษณะที่สอง เป็นความหมายที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง โดยมุ่งให้ประชาชนได้มีความริเริ่ม ใช้ความพยายาม และมีความเป็นตัวของตัวเองในการดำเนินการ การควบคุมการใช้ทรัพยากร ซึ่งเป็นการดำเนินงานอย่างแข็งขัน 4) ด้านการรวมพลังและทรัพยากร เป็นความหมายของการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับ

การรวมพลัง และความพยายามที่จะช่วยกันระดมทรัพยากรในทุกๆ ด้านที่มีอยู่ เพื่อนำมาใช้ดำเนินการจนบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เป็นความร่วมมือกันอย่างแข็งขันของผู้ที่มีส่วนร่วม ส่วนบุคคลอื่นที่ เข้ามาวางแผน ควบคุมการดำเนินการ เป็นเพียงเข้ามามีส่วนร่วมอย่างผิวเผินจะไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่แท้จริง ซึ่งการประสานงาน พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมประสานงานกับชุมชนในด้านการพัฒนาโรงเรียน ประสานความร่วมมือกับคณะครูในโรงเรียนในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน และประสานความเข้าใจระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่วนการไม่มีส่วนร่วมคือ ประสานงานกับผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เพื่อมาช่วยสอนในโรงเรียน ประสานกับหน่วยงานราชการเพื่อช่วยเหลือโรงเรียน และประสานกับองค์กรภายนอกชุมชนเพื่อหารายได้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียน สำหรับข้อเสนอแนะของชุมชนในการประสานงานได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ดังนี้ ควรมีการประสานงานให้สม่ำเสมอ ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้รับทราบความเคลื่อนไหวของโรงเรียน ควรประสานงานกับองค์กรต่างๆ ทั้งในและนอกชุมชนควรมีการประสานงานให้หลากหลายวิธี และควรประสานงานกับศิษย์เก่าให้มากขึ้น

6. ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผล นั้นอยู่ในระดับมาก ชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมเสนอแนะทางเพื่อปรับปรุงและพัฒนาโรงเรียน ตรวจสอบการใช้งบประมาณของโรงเรียน และประเมินผลการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของประจวบ สือประสาร (2542, บทคัดย่อ) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมในการประเมินผลของกรรมการโรงเรียนอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาหลังการดำเนินการเปลี่ยนแปลง ตามพระราชบัญญัติการศึกษาพุทธศักราช 2542 ที่กระจายอำนาจ ให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษา จึงทำให้การแสดงออกในความต้องการ ทางด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามีระดับมากในเรื่องการประเมินด้วยตนเองด้วยกัน จึงพอจะเข้าใจ และประสบการณ์ในการร่วมจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่บ้างพอสมควรในการประเมินผล พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมเสนอแนะทางเพื่อปรับปรุงและพัฒนาโรงเรียน ตรวจสอบการใช้งบประมาณของโรงเรียน และประเมินผลการเรียนการสอนของครูในโรงเรียน ส่วนการไม่มีส่วนร่วม คือ ประเมินผลการจัดการศึกษาร่วมกับหน่วยงานภายนอก เช่น สำนักงานมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ ประเมินผล การดำเนินงาน /โครงการตามแผนปฏิบัติการ และกำหนดแนวทางขอบเขตในการประเมินผล การจัดการศึกษาของโรงเรียน สำหรับข้อเสนอแนะของชุมชนในการประเมินผล ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ดังนี้ ควรมีการนำเสนอผลของการประเมินผลให้ชุมชนทราบ ควรให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการประเมินผลควรมีการประเมินผลอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง และควรแจ้งวัตถุประสงค์การประเมินให้ชุมชนได้ทราบ

7. ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะและแนวทาง พบว่าชุมชนต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพิ่มมากขึ้นแต่ยังขาดความรู้เกี่ยวกับวิธีการกรอบในการเข้ามามีส่วนร่วม ขาดโอกาส ชุมชนมีความคาดหวังที่จะเห็นผลของการมีส่วนร่วมจากการปฏิบัติไปนั้น การรับรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสถานศึกษาเป็นเรื่องที่ชุมชนต้องการทราบด้วยวิธีการต่างๆ ชุมชนยังขาดความเข้าใจในการที่จะเข้าร่วมประเมินการทำงาน และต้องการได้รับความรู้การยอมรับจากสถานศึกษาในการแสดงความเห็นที่สอดคล้องกับเจมเพอร์แกนสา(2543, บทคัดย่อ)พบว่า อุปสรรคในการมีส่วนร่วมของผู้แทนชุมชน คือ ไม่ค่อยมีเวลา โรงเรียนไม่แจ้งให้ทราบแสดงให้เห็นว่า ชุมชนมีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และตระหนักในความสำคัญของการศึกษา เพียงแต่การมีส่วนร่วมการจัดการศึกษา เมื่อกล่าวในรายละเอียดปลีกย่อยนั้น มีความละเอียดอ่อนและใช้เวลาในการจัดกิจกรรมที่ต้องการ การมีส่วนร่วมต้องอาศัย โอกาส เวลา ศึกษาความต้องการของชุมชน มีการประสานงานกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการสร้างโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนให้มากขึ้น อีกประการหนึ่ง คือที่ระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะแหล่งข้อมูลในการจัดการศึกษาในโรงเรียนบ้านคลองสิบสองสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปราจีนบุรี มีชุมชนที่มีศักยภาพและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ด้วยสภาพทางเศรษฐกิจ ส่วนในด้านสถานศึกษาก็ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เห็นในผลงาน หรือแสดงจุดหมายที่ชัดเจนในการจัดการศึกษาดังเช่นข้อค้นพบของกล้า ทองขาว (2541, 77) ปัจจัยที่สร้างความพึงพอใจให้กับผู้ปกครองนักเรียน คือความมีชื่อเสียง และมีผลงานโดดเด่นของทางโรงเรียน ส่วนการประเมินผลและการอนุมัตินั้น ชุมชนมีส่วนร่วมในเรื่องการรับ และการจ่ายเงินของทางโรงเรียน การวางแผนก่อสร้างของทาง โรงเรียน และการคัดเลือกกรรมการโรงเรียน ซึ่งชุมชนควรได้มีส่วนร่วมมากขึ้นอีก จากการเสนอแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นที่ข้อควรอภิปรายเพิ่มเติม ดังนี้

1. ด้านการวางแผน

ควรจัดให้มีการสร้างความเข้าใจในข้อมูล แก่ชุมชนก่อนการวางแผน เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในเรื่องทรัพยากรการศึกษา มักเป็นไปโดยกลไกของการจัดการของรัฐ ทำให้ชุมชนขาดข้อมูลดังนั้น การประชาสัมพันธ์ ถึงข้อมูลทรัพยากรเพื่อการวางแผนในเรื่องนั้นก่อนการวางแผนเป็นสิ่งชุมชน ต้องการ

2. ด้านการจัดสรรทรัพยากร

ชุมชนต้องการให้สถานศึกษาชี้แจงการดำเนินการเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรเพื่อเป็นไปตามความคาดหวังของการร่วมจัดสรรทรัพยากร ที่ผ่านมา ให้ชัดเจน และสร้างความภาคภูมิใจ รวมทั้งต้องการให้สถานศึกษาที่ต้องการระดมทรัพยากร จากชุมชนนั้นมีการวางแผนในการระดมสรรพกำลังอย่างชัดเจนและไม่บ่อยครั้งจนเกินไป

3. ด้านการดำเนินการตามแผน

ในการร่วมดำเนินการตามแผนนั้นเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องมาหรืออาจกล่าวว่าเป็นผลมาจากการวางแผน ดังนั้นหากแผนที่เกิดขึ้นแล้วมีการเอื้อโอกาสทางด้านที่ชุมชนต้องการเพื่อจะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ ดังเช่นการจัดเวลาที่เหมาะสม ไม่ทำให้ชุมชนเสียเวลาทำงานมากเกินไป ชุมชนก็สามารถเสียสละร่วมดำเนินการได้

4. ด้านการประสานงาน

การจัดประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน นั้นควรจัดการประสานงานวิชาการ ประสานงานอย่างต่อเนื่อง ความสม่ำเสมอในการติดต่อประสานงาน หรืออาจกำหนดบทบาทให้กับบุคคล เพื่อเป็นผู้ประสานงาน ให้เป็นเป้าหมายหรือการประสานงานของชุมชนได้ง่ายขึ้น

5. ด้านการประเมินผล

ชุมชนต้องการ มีความรู้ที่จำเป็นในประเมินและยังขาดโอกาสในการประเมินผล ดังนั้นการได้แนะนำแนวทางในการเข้ามาประเมินผลงาน ขั้นตอนต่างๆ อย่างเปิดเผยของการประเมินในสถานศึกษา พร้อมทั้งเปิดโอกาสและยอมรับในผลการประเมินที่เป็นจริงร่วมกัน แก้ปัญหา ควรเป็นทิศทางในการสร้างการประเมินผลที่ดีต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในโรงเรียนบ้านคลองสิบสอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปราจีนบุรี มีดังนี้

1. ในด้านการวางแผน โรงเรียนควรชี้แจงให้ชุมชนให้มีความเข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการวางแผนร่วมกันในการจัดการศึกษา และต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนจริง ๆ ไม่ใช่จะจงเอาบุคคลในบุคคลหนึ่งในชุมชนควรจัดเวทีประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

2. ส่วนด้านการจัดแสวงหาทรัพยากร โรงเรียนกับชุมชนต้องร่วมกันนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียนให้มากที่สุด เช่น เชิญชาวบ้านที่มีความรู้ในเรื่องของการจักรสาน การทอผ้า มาเป็นวิทยากรสอนนักเรียนที่โรงเรียนและอำนวยความสะดวกสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นตลอดจนแหล่งเรียนรู้ ที่สำคัญในชุมชนของตนเอง

3. ส่วนการดำเนินกิจกรรมตามแผนชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและสังคมน้อยที่สุด ดังนั้น โรงเรียนควรดำเนินการจัดการฝึกอบรมให้ชุมชนมีความรู้ เกี่ยวกับเนื้อหากิจกรรมในหลักสูตร ทั้งนี้หากชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจเนื้อหากิจกรรมที่กำหนดในหลักสูตรก็จะสามารถร่วมพิจารณาหลักสูตรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและสังคมได้

4. สำหรับการประสานงาน โรงเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์ แจ้งข่าวคราวให้กับชุมชนทราบอย่างสม่ำเสมอในเรื่องเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ตลอดจนความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในปัจจุบันว่ามีการเปลี่ยนแปลง และพัฒนามากน้อยเพียงใด ต้องหาวิธีการที่จะทำให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากที่สุด

5. ด้านการประเมินผล ควรมีการติดตาม ประเมินผลการจัดการศึกษาในแต่ละปีและแจ้งให้กับชุมชนได้รับรู้อย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ไม่ใช่โรงเรียนประเมินเพียงส่วนเดียวแล้วแจ้งผลการประเมินให้กับชุมชนทราบ ซึ่งบางครั้งอาจสร้างความไม่ชัดเจนให้กับชุมชน ส่งผลให้การจัดการศึกษาไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นเท่าที่ควร และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ไม่ดีเท่าที่ควร

ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาการประสานงานในการขอความร่วมมือจากชุมชน เช่น งบประมาณในการพัฒนาโรงเรียน ครูที่มีความรู้เฉพาะทางเช่น ครูคณิตศาสตร์ ครูคอมพิวเตอร์ ครูวิทยาศาสตร์และควรศึกษาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจัดให้มีการวิจัยในเชิงลึกถึงแนวทาง และวิธีการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนในการจัดการศึกษาใน โรงเรียนบ้านคลองสิบสองสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปราจีนบุรี ที่สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ได้จริงในระดับปฏิบัติการ

2. ควรมีการวิจัยในเรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาซึ่งเป็นผลผลิตหลักของสถานศึกษา